

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาลักษณะวรรณศิลป์ในเรื่องโศวัต ศึกษาจากต้นฉบับโบราณที่จารด้วยอักษรธรรม ฉบับวัดบ้านหนองโน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่วัดมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม การศึกษามีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะและวรรณศิลป์ในเรื่องโศวัต

สรุปผล

ผลการศึกษาวรรณกรรมอีสานเรื่องโศวัต สรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

๑. ลักษณะเฉพาะด้านเนื้อหาและด้านรูปแบบในเรื่องโศวัต ได้แก่

๑.๑ ลักษณะเฉพาะด้านเนื้อหา

วรรณกรรมอีสานเรื่องโศวัตไม่ปรากฏนามผู้แต่ง แต่ปรากฏนามผู้คัดลอกเป็นพระภิกษุชื่อพระบุญศรี มีจุดมุ่งหมายของการแต่ง ๒ ประการ ได้แก่ ประการแรก เพื่อสอนแนวความคิดตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาในเรื่องกฎแห่งไตรลักษณ์ กฎแห่งการเวียนว่ายตายเกิด กฎแห่งกรรม ที่มีผลสืบเนื่องต่อชีวิตของทุกคนจากอดีตชาติมาสู่ปัจจุบันชาติ หรือชาติปัจจุบันไปสู่อนาคตชาติ ประการที่สอง เพื่อปลุกฝังความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาให้ถึงพระรัตนตรัย แล้วน้อมนำเป็นที่พึ่งในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ผู้แต่งได้สอดแทรกหลักธรรมดังกล่าวไว้ตลอดเรื่อง นอกจากนี้เรื่องโศวัตได้นำเสนอตัวละครแบบฉบับ ได้แก่ ตัวละครเอกฝ่ายชาย คือ โศวัต ที่เป็นเทวดาลงมาเกิดเป็นเจ้าชายรูปงาม มีวิชาอาคมเก่งกล้าสามารถเหาะเหินเดินอากาศได้ ตัวละครเอกฝ่ายหญิง คือ นางปทุมมาวดีกำเนิดในคอกบัว เป็นสตรีที่งามพร้อม กลิ่นกายนางหอมไกลถึง ๑๐๐ โยชน์ ส่วนตัวละครอื่นก็มีทั้งมนุษย์ ยักษ์ ครุฑ นาค ม้า อีกทั้งจากมีเมืองมนุษย์ มีจากที่ตื่นตาตื่นใจ ไม่ว่าจะเป็น นคร บาดาล หรือ สรวงสวรรค์ การดำเนินเรื่องสนุกสนานด้วยอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากมาย มีการนำเสนอความเชื่อทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับเรื่องกรรม บาป-บุญ สวรรค์-นรก และความเชื่อของคนอีสานเกี่ยวกับเรื่องขวัญ โหราศาสตร์ และไสยศาสตร์ ด้วยเหตุนี้เองวรรณกรรม

อีสานเรื่องไสวต์จึงเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในภาคอีสาน ดังปรากฏอยู่ในบัญชีสำรวจ เอกสารโบราณ กลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่พบค้นฉบับโบราณเรื่องไสวต์มากถึง ๘๔ ตำวนวน

๑.๒ ลักษณะเฉพาะด้านรูปแบบ ได้แก่

๑.๒.๑ การดำเนินเรื่อง

เรื่องไสวต์ ดำเนินเรื่องตามธรรมเนียมนิยมเฉพาะตอนเปิดเรื่อง ตอนดำเนินเรื่อง กล่าวคือ เปิดเรื่องด้วยบทประณามพจน์ นมัสการพระรัตนตรัย มีการกล่าวอ้างชาดกว่า เรื่องไสวต์เป็นพระชาติหนึ่งของพระโพธิสัตว์ เมื่อจบการอ้างชาดกแล้วก็ดำเนินเรื่องทันที ส่วนการปิดเรื่องมิได้เป็นไปตามธรรมเนียม จะบรรยายถึงผู้คัดลอกและผู้ถวายโบราณเรื่องไสวต์ว่าทำเรื่องไสวต์ขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

แบบฉบับของตัวเอก พบว่า ในเรื่องไสวต์ตัวละครเอกฝ่ายชายคือไสวต์ ตัวละครเอกฝ่ายหญิงคือนางปทุมมาวดี เป็นแบบฉบับของตัวเอก ด้วยเป็นผู้ที่เพียบพร้อมทั้งคุณสมบัติ รูปสมบัติ และทรัพย์สมบัติ ทั้งนี้ก็เป็นไปตามคตินิยมตามความเชื่อหลักพุทธศาสนาที่ว่าคนที่เกิดมาเพียบพร้อมเช่นนี้จะต้องเป็นผู้ที่ได้สั่งสมบารมีมาแต่ชาติปางก่อน

บทสรรเสริญทรงเครื่อง พบว่า ในเรื่องไสวต์ปรากฏอยู่หลายตอน มีทั้งที่เป็นกิจวัตรและเกี่ยวเนื่องกับประเพณี ได้แก่ การเกิด การอภิเษก หรือพิธีราชาภิเษก

บทอศรรย พบว่า บทอศรรยในเรื่องไสวต์มีการนำเสนอ ทั้งการเกี่ยวพาราณี หยอกเอน หรือเล่นบทอศรรยระหว่างหนุ่มสาว ทั้งสามัญชนและตัวละครเอกฝ่ายชายกับฝ่ายหญิง ตัวละครเอกฝ่ายชายกับตัวละครหญิงประกอบที่เป็นมนุษย์ ชักข์ เจือก นาค มีทั้งที่เสนอภาพแบบตรงไปตรงมาและการใช้ความเปรียบ

๑.๒.๒ ฉันทลักษณ์

ฉันทลักษณ์ที่ใช้แต่งเรื่องไสวต์คือโคลงสาร แต่ไม่เคร่งครัดในข้อบังคับทางฉันทลักษณ์ซึ่งเหมาะกับการขับลำ เพราะสามารถทอเสียงได้ไพเราะและแสดงอารมณ์ความรู้สึกได้ดี

๒. ลักษณะวรรณศิลป์ในเรื่องโสวัต

วรรณกรรมอีสานเรื่องโสวัต เป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าในด้านความประณีตงดงามทางภาษาที่ร้อยเรียงเรื่องราวกับองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างมีวรรณศิลป์ ซึ่งมีหลายประการ ดังต่อไปนี้

๒.๑ ศิลปะการเลือกเฟ้นถ้อยคำ ได้แก่

๒.๑.๑ การสรรคำ

ในเรื่องโสวัต พบว่า กวีเลือกสรรคำที่มีความหมาย มีความสมบูรณ์ในแง่ของการสื่อความหมาย สร้างความงาม และบอกอารมณ์

๒.๑.๒ การใช้คำซ้ำ

ในเรื่องโสวัต พบว่า มีการใช้คำซ้ำ แสดงปรากฏการณ์ธรรมชาติ เกียนเสียงสัตว์ และแสดงอารมณ์ความรู้สึก

๒.๑.๓ การใช้คำซ้อน

ในเรื่องโสวัต พบว่า มีการใช้คำซ้อนเป็นจำนวนมาก มีทั้งคำนาม ซ้อนคำนาม คำกริยาซ้อนคำกริยา คำวิเศษณ์ซ้อนคำวิเศษณ์ คำซ้อนเหล่านี้เพื่อขยายความให้เด่นชัดขึ้น

๒.๑.๔ การใช้คำไวพจน์

ในเรื่องโสวัต พบว่า มีการใช้คำไวพจน์หลายลักษณะ ได้แก่ ใช้เป็นสรรพนามแทนชื่อตัวละคร และจะเน้นตัวละครเอกของเรื่อง มีการใช้คำไวพจน์เป็นคำนามใช้เรียกชื่อ คน ต้นไม้ ดอกไม้ และสัตว์ต่าง ๆ อีกด้วย

๒.๑.๕ ศิลปะการใช้คำ

ในเรื่องโสวัต พบว่า มีศิลปะการใช้คำในลักษณะใช้น้ำเสียงแสดงความเห็นใจ และการใช้น้ำเสียงเยาะเย้ย ซ้ำเติม

๒.๒ ศิลปะการเรียบเรียงถ้อยคำ ได้แก่

๒.๒.๑ การซ้ำคำ

ในเรื่องโสวัต พบว่า มีการซ้ำคำ เพื่อแสดงให้เห็นจำนวนสถานที่ และคำสร้อย

๒.๒.๒ การเล่นคำและเล่นเสียง

ในเรื่อง โสวัต พบว่า มีการเล่นคำในลักษณะการลดทอนส่วนการเล่นเสียงพบว่ากวีมักเลือกใช้คำที่มีฐานเสียงเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน

๒.๓ ศิลปะการปลุกอารมณ์ ได้แก่

๒.๓.๑ ความแปลกใหม่

ในเรื่อง โสวัต พบว่า กวีสร้างฉากและตัวละครที่แปลกใหม่ เช่น เมืองอินทจักร นางเงือก พญานาค กรูห

๒.๓.๒ ความสมจริง

ในเรื่อง โสวัต พบว่า กวีเรียบเรียงถ้อยคำให้เกิดความสมจริงในการบรรยายธรรมชาติ ชมโฉม และชมบ้านเมือง

๒.๔ การใช้คำสมาธิคุณ

ในเรื่อง โสวัต พบว่า กวีเลือกใช้คำสมาธิคุณกับม้านฉีกาบและตัวละครที่ไม่ใช่มนุษย์ แต่มีความรู้สึคนึกคิดเชิงมนุษย์

๒.๕ การใช้คำแสดงอารมณ์

ในเรื่อง โสวัต พบว่า มีการเลือกใช้คำแสดงอารมณ์รัก อารมณ์โกรธ อารมณ์เศร้าโศก

๒.๖ การใช้ความเปรียบเทียบ

ในเรื่อง โสวัต พบว่า กวีเลือกใช้ความเปรียบเทียบ เช่น อุปมา อุปลักษณะ บุคลาธิษฐาน อติพจน์ สัทพจน์ และวิภาษ

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะวรรณศิลป์ในเรื่อง โสวัต พบว่า วรรณกรรมอีสาน เรื่อง โสวัต แสดงให้เห็นอัจฉริยภาพของกวีอีสานที่แต่งเรื่อง โสวัต ให้มีคุณค่ายิ่ง ทั้งด้านเนื้อหา ด้านรูปแบบและลักษณะวรรณศิลป์ ตรงกับทฤษฎีโครงสร้างและทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ที่ว่า การศึกษาวรรณกรรมจะต้องศึกษาองค์ประกอบของวรรณกรรมด้วย ดังปรากฏจากเรื่อง

โศวัตที่มีเนื้อหาเข้มข้น ชวนติดตาม แฝงคติธรรมคำสอน เลือกสรรรูปแบบที่แปลกไปจากวรรณกรรมอีสานเรื่องอื่น สอดคล้องกับกุหลาบ มัลลิกะมาส (๒๕๒๗ : ๗-๒๗) ที่กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของวรรณศิลป์จะต้องมีอารมณ์สะเทือนใจ จินตนาการ การแสดงออก ท่วงทำนอง และกลวิธีการแต่ง นอกจากนี้ในเรื่องโศวัตยังพบว่ากวีมีความประณีตบรรจง เลือกสรรการใช้คำ มีทั้งการเล่นคำ การใช้คำซ้ำ การซ้ำคำ คำซ้อน คำไวพจน์ คำที่บ่งบอกน้ำเสียง ซึ่งควมณ จิตรจันทน์ (๒๕๒๗ : ๕-๑๘) ได้กล่าวไว้ว่ากวีมีศิลปะการใช้ภาษาเป็นอุปกรณ์ทำให้เกิดสัมผัสซึ่งรุนแรง จนกระทบให้เกิดอารมณ์ทุกข์และสุขได้ ดังนั้น คำต่าง ๆ ที่กวีนำมาใช้ในเรื่องโศวัตจึงก่อให้เกิดความไพเราะเพราะพริ้งจนจับใจผู้อ่านผู้ฟัง ยิ่งนัก สอดรับกับการศึกษาของสมัย วรรณจตุร (๒๕๔๕ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ห้วงวรรณกรรมอีสานและลาว เรื่องตำนานในเชิงวรรณศิลป์ กล่าวว่า การใช้คำซ้ำ คำซ้อน หรือการสรรคำที่เหมาะสม ทำให้เรื่องราวเกิดความไพเราะสละสลวย และสอดคล้องกับการศึกษาของประภาส ทิพยมาส (๒๕๕๑ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง วรรณศิลป์ในบทส่วขวัญของหมอลำเจ๊กเจ๊ก พันทวี กล่าวว่า บทส่วขวัญปรากฏความไพเราะงดงามจากรูปแบบคำประพันธ์ที่เลือกใช้เสียงสัมผัสในกลุ่มคำที่ก่อให้เกิดเสียงที่มีลีลาจังหวะไพเราะ การซ้ำคำทำให้มีความหมายเข้าคู่กัน การใช้คำซ้ำทำให้มีคำและเสียงมากขึ้น การใช้คำซ้อนทำให้มีความหมายชัดเจนขึ้น

นอกจากนี้เรื่อง โศวัตยังเพิ่มคุณค่าความงดงามทางภาษาด้วยการใช้ศิลปะการปลูกอารมณ์ ซึ่งประกอบด้วยสิ่งแปลกใหม่ ความสมจริง การใช้คำสมาธิคุณ คำแสดงอารมณ์ และคำเปรียบเทียบเข้าไปอย่างประสานกลมกลืน ทำให้ผู้อ่านผู้ฟังเกิดปฏิกิริยาตอบสนอง และคล้อยตามกวี เกิดการรับรู้ เข้าใจ ความรู้ ความคิด ประสบการณ์ หรือเรื่องที่เกิดจากจินตนาการ ได้ตรงตามความมุ่งหมายของกวีต้องการ จึงทำให้วรรณกรรมอีสานเรื่องโศวัตเป็นวรรณกรรมที่มีความโดดเด่นด้านลักษณะวรรณศิลป์อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาลักษณะวรรณศิลป์ในเรื่องโศวัต มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. คัดเลือกเนื้อหาจัดทำเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับนักเรียน นักศึกษา
๒. เผยแพร่เรื่องโศวัตฉบับปริวรรต เพื่อการนำไปเทศน์ แสดงหมอลำ

แสดงละคร

๓. ควรมีการปริวรรตและศึกษาค้นฉบับโบราณเรื่อง ไสวัดฉบับอื่น ๆ
๔. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเรื่อง ไสวัดของท้องถิ่นหรือภูมิภาคต่าง ๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY